

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2016. gada 31. oktobrī Nr. 1-6/13

Satversmes tiesas tiesnesei
Daigai Rezevscai
Jura Alunāna ielā 1,
Rīgā, LV-1010

Par viedokļa sniegšanu lietā Nr.2016-13-01

Tiesībsarga birojā saņemta 2016.gada 28.septembra vēstule Nr.1-04/358-pav (reģistrēta 30.09.2016 ar Nr.419), kurai pievienots Satversmes tiesas tiesnese Daiga Rezevska atzīst tiesībsargu par pieaicināto personu lietā Nr.2016-13-01 „Par Kriminālprocesa likuma 629.panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam teikumam” un aicina izteikt viedokli par minētās normas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk - Satversme) 92.panta pirmajam teikumam un citiem jautājumiem, kuriem pēc tiesībsarga ieskata varētu būt nozīme šajā lietā.

Izvērtējot lēmumam pievienoto konstitucionālās sūdzības iesniedzējas sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Cell Finance” (turpmāk - Pieteicēja) pieteikumu, kā arī Saeimas atbildes rakstu, tiesībsargs sniedz šādu viedokli:

1. Kriminālprocesa likuma (turpmāk – KPL) 629.panta piektā daļa (turpmāk – apstrīdētā norma) paredz, ka “procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums, un ar tiem drīkst iepazīties procesa virzītājs, prokurors un tiesa, kas izskata šo lietu. Šā likuma 628.pantā minētās personas ar lietā esošajiem materiāliem var iepazīties ar procesa virzītāja atļauju un viņa noteiktajā apjomā”. Savukārt saskaņā ar KPL 628.pantu “procesa virzītājs šā likuma 627.pantā minētā lēmuma kopiju nekavējoties nosūta aizdomās turētajam vai apsūdzētajam un personai, pie kuras manta tika izņemta vai tai tika uzlikts arests, ja šādas personas attiecīgajā kriminālprocesā ir, vai arī citai personai, kurai ir tiesības uz konkrēto mantu, vienlaikus norādot uz tiesībām: 1) personiski vai ar aizstāvja vai pārstāvja starpniecību piedalīties procesā par noziedzīgi iegūtu mantu; 2) mutvārdos vai rakstveidā tiesā izteikt savu attieksmi pret pieņemto lēmumu; 3) iesniegt tiesai pieteikumus”. Kā izriet no Pieteicējas pieteikumā paustajiem faktiem, tad pret viņu 2013.gada 18.jūlijā kriminālprocesa Nr.16870001410 ietvaros tika uzsākts process par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu, savukārt 2015.gada 19.maijā tika uzsākts process par noziedzīgi iegūtu mantu.

Kā tika norādīts konstitucionālajā sūdzībā, tad Pieteicēja vērsās ar pieteikumu pie procesa virzītāja (konkrētajā lietā - prokurora) ar lūgumu tai ļaut iepazīties ar izdalītajiem procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem. Taču procesa virzītāja ieskatā, Pieteicējas pārstāvja iepazīstināšana ar kriminālprocesa materiāliem būtu varējusi traucēt kriminālprocesa objektīvai norisei, tādēļ tika pieņemts lēmums par atteikumu Pieteicējai iepazīties ar lietas materiāliem. Šo lēmumu Pieteicēja pārsūdzēja amatā augstākam prokuroram, kurš to atstāja negrozītu, līdz visbeidzot arī nākamais amatā augstākais prokurors, kura nolēmums bija galīgais, to atstāja spēkā, tādējādi liedzot Pieteicējai iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem. Pieteicēja norāda, ka procesa virzītāja, pieņemot lēmumu par atteikumu Pieteicējai iepazīties ar lietas materiāliem, aizskāra tās tiesības uz taisnīgu tiesu, jo tā rezultātā nebija iespējams iepazīties ar procesa virzītāja paustajiem argumentiem un tiem pierādījumiem, uz kā pamata process par noziedzīgi iegūtu mantu tika uzsākts. Turklāt kā norāda Pieteicēja, tad arī iztiesāšanas laikā, kad tiesa lēma par mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu, tai netika ļauts iepazīties ar lietas materiāliem, tādējādi nostādot to procesuāli "vājākā" pozīcijā. Pieteicējas ieskatā, pastāvot regulējumam, kāds pašlaik ir ietverts apstrīdētajā normā, tiek nepamatoti aizskartas Pieteicējas Satversmes 92.panta pirmajā teikumā minētās tiesības uz taisnīgu tiesu, jo tādējādi tiekot pārkāpts pušu līdztiesības un sacīkstes princips.

2. Saeima savā atbildes rakstā ir norādījusi, ka "attiecībā uz kriminālprocesā aizskarto mantas īpašnieku neattiecas tās tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas, kas piemērojamas personai, pret kuru ir izvirzīta apsūdzība krimināllietā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6.panta izpratnē. [...] procesā par noziedzīgi iegūtu mantu attiecībā uz trešo personu – aizskarto mantas īpašnieku – tiek lemts par šīs personas civilajām tiesībām vai pienākumiem".

Savukārt tiesībsargs norāda, ka minētā Saeimas norāde ir attiecināma tikai uz vienu no iespējamām situācijām, kādā process par noziedzīgi iegūtu mantu var tikt risināts. Proti, saskaņā ar KPL 628.panta regulējumu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu var būt iesaistīts ne tikai kriminālprocesā aizskartās mantas īpašnieks, bet arī aizdomās turētais vai apsūdzētais, vai arī persona, pie kuras manta tika izņemta vai tai tika uzlikts arests, kā, piemēram, juridiskā persona pret kuru ir uzsākts process piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanai. Turklāt kā ir norādīts tiesību doktrīnā, tad "attiecināmās personas (KPL 628.pantā minētās – aut. piez.) faktiski nezaudē statusus, kas viņām procesā jau ir (aizdomās turētais, apsūdzētais, aizskartās mantas īpašnieks u.tml.) ar visām šim statusam piemītošām tiesībām un pienākumiem"¹.

Tādējādi uz pārējo apstrīdētajā normā iesaistīto personu tiesībām ir attiecināmas tās tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas, kas ir nostiprinātas Konvencijas 6.pantā. Savukārt, pat ja atzītu, ka attiecībā uz aizskarto mantas īpašnieku tiek lemts par tā civilajām tiesībām vai pienākumiem, Konvencijas 6.panta 1.punkts nepārprotami ir attiecināms arī uz civilajām tiesvedībām ar visām no tā izrietošajām procesuālajām garantijām. Kā, piemēram, tiesības uz pieeju tiesai, pušu vienlīdzības princips, sacīkstes princips utt.

Līdz ar to, vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92.panta pirmajam teikumam, ir piemērojamas arī Konvencijas 6.panta 1.punktā nostiprinātās tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas.

¹ Strada-Rozenberga K. Rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu kriminālprocesā. Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens, Nr.3, 2011.gada 3.decembris, 32.lpp.

Satversmes 92.panta pirmais teikums nosaka, ka “ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā”. Interpretējot Satversmes 92.panta pirmo teikumu, Satversmes tiesa ir atzinusi, ka “tajā minētais jēdziens „taisnīga tiesa” ietver divus aspektus, proti, „taisnīga tiesa” kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un „taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta”². “Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs tiesas process nozīmē valsts pienākumu paredzēt tiesiskās garantijas tiesiskuma un taisnīguma principu ievērošanai lietu izspriešanā un aptver vairākus elementus – savstarpēji saistītas tiesības. Tajā ietilpst, piemēram, tiesības uz pieeju tiesai, pušu līdzvērtīgu iespēju princips (līdztiesības un sacīkstes princips), kā arī tiesības tikt uzklautam”³. Pušu līdzvērtīgu iespēju princips paredz, “pirmkārt, visām procesā iesaistītajām pusēm iespēju izklāstīt lietas apstākļus un, otrkārt, liedz kādai no pusēm piešķirt būtiskas priekšrocības salīdzinājumā ar oponentu”⁴.

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk - ECT) vairākkārtīgi ir uzsvērusi, ka “tiesības uz taisnīgu tiesu, ko garantē Konvencijas 6.panta 1.punkts, paredz vienlīdzības principa ievērošanu, kas liek katram lietas dalībniekam dot pietiekamu iespēju izklāstīt savu viedokli apstākļos, kas viņam nerada būtiski diskriminējošu situāciju attiecībā pret oponentu”⁵. Turklāt vienlīdzības princips ir “tikai viens no plašāka “taisnīgas tiesas” jēdziena elementiem, kas ietver arī tādu pamattiesību, ka kriminālprocesā būtu jābūt ievērotai pušu sacīkstei. Tiesības uz sacīkstes procesu krimināllietā nozīmē, ka apsūdzībai un aizstāvībai ir jābūt dotai iespējai pārzināt un komentēt apsvērumus un pierādījumus, ko ir iesniegusi otra puse”⁶.

Nemot vērā, ka procesa virzītājs, pamatojoties uz apstrīdēto normu, pieņēma lēmumu par atteikumu Pieteicējai iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem, tādējādi liedzot tai iepazīties ar tiem pierādījumiem, uz kā pamata šis process tika uzsākts, ir atzīstams, ka **ar apstrīdēto normu ir tikušas ierobežotas Pieteicējas Satversmes 92.panta pirmajā teikumā paredzētās tiesības uz taisnīgu tiesu.**

Lai gan tiesības uz taisnīgu tiesu nav iekļautas starp tām cilvēka pamattiesībām, kuras saskaņā ar Satversmes 116.pantu var tikt ierobežotas, Satversmes tiesa jau vairākkārtīgi ir atzinusi, ka arī Satversmes 92.pantā paredzētās tiesības ir ierobežojamas, citādāk tas nonāktu pretrunā ar citām Satversmes normām⁷.

Atbilstoši minētajam, ir nepieciešams noskaidrot, vai šāds pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, un, proti:

- 1) vai pamattiesību ierobežojums noteikts ar likumu;

² Satversmes tiesas 2014.gada 3.aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2013-11-01 11.punkts.

³ Satversmes tiesas 2014.gada 3.aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2013-11-01 11.punkts. Citēts pēc Satversmes tiesas 2008.gada 5.novembra sprieduma lietā Nr.2008-04-01 8.2.punkta, 2010.gada 17.maija sprieduma lietā Nr.2009-93-01 8.3.punkta un 2011.gada 30.marta sprieduma lietā Nr.2010-60-01 19.punkta.

⁴ Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-03-01 secinājumu daļas 6.punkts. Citēts pēc Law and practice of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter, Council of Europe, 1996, p. 172.

⁵ ECT 2014.gada 29.aprīļa sprieduma lietā “Ternovskis pret Latviju”, pieteikums Nr.33637/02, 65.punkts. Citēts pēc ECT 2000.gada 3.marta sprieduma lietā “Krēmār un citi pret Čehijas Republiku”, pieteikums Nr.35376/97, 39.rindkopas. Sk. arī ECT 1996.gada 23.oktobra sprieduma lietā “Ankerl v. Switzerland”, pieteikums Nr.17748/91, 38.punktu.

⁶ ECT 1991.gada 28.augusta sprieduma lietā “Brandstetter v. Austria”, pieteikumi Nr.11170/84; 12876/87; 13468/87, 66., 67.punkts.

⁷ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr.2004-10-01 7.2.punktu un 2003.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-04-01 secinājumu daļas 1.1.punktu.

2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis;

3) vai ierobežojums atbilst samērīguma principam jeb vai izraudzītie līdzekļi ir samērīgi ar ierobežojuma leģitīmo mērķi⁸.

3. Pirmkārt, pārbaudot, vai ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, secināms, ka lietā nepastāv strīds, ka likums ir pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību un tas ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

3.1. Savukārt attiecībā uz kritēriju, ka likumam ir jābūt pietiekami skaidri formulētam⁹, Pieteicēja savā pieteikumā norāda, ka apstrīdētā norma tam neatbilst un rada normas adresātiem šaubas par tajā noteiktajiem tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojumiem, par ko liecina konsekventa izmeklēšanas iestāžu un prokuratūras prakse, praktiski visos gadījumos liedzot iepazīties ar lietas materiāliem. Turklāt normā nav arī paredzēti kritēriji, pēc kuriem procesa virzītājam būtu jāvadās, lemjot jautājumu par atļauju iepazīties ar lietas materiāliem.

Lai likumu atzītu par pietiekami skaidri formulētu, personai ir jāizprot no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturs un jāparedz tā piemērošanas sekas, kā arī likumam ir jānodrošina aizsardzība pret tā patvaļīgu piemērošanu¹⁰. Ņemot vērā, ka apstrīdētajā normā ir noteikts, ka procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums, un ar tiem drīkst iepazīties attiecīgi tikai procesa virzītājs, prokurors un tiesa, kas izskata konkrēto lietu, savukārt KPL 628.pantā minētās personas ar tiem drīkst iepazīties tikai ar procesa virzītāja atļauju, secināms, ka ir skaidri noteikti tie subjekti, kuriem ir garantētas tiesības iepazīties ar lietas materiāliem. Savukārt KPL 628.pantā minētajiem subjektiem ir tiesības ar tiem iepazīties tikai ar procesa virzītāja atļauju un tā noteiktajā apjomā, tādējādi arī skaidri paredzot personas tiesības un kārtību, kādā tās var prasīt iepazīties ar lietas materiāliem. Turpretim attiecībā uz Pieteicējas norādi, ka šādi lūgumi par iepazīšanos ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem praktiski visos gadījumos tiek noraidīti, tiesībsarga ieskatā nav objektīvi pamatots, jo tās pamatā nav pievienoti nekādi pierādījumi, kas to varētu apliecināt.

Līdz ar to ir jāsecina, ka ir paredzamas apstrīdētās normas piemērošanas sekas, jo personai ir jāapzinās un jārēķinās, ka tās lūgums var tikt noraidīts, ja procesa virzītāja ieskatā tam ir kādi objektīvi apstākļi. Turklāt arī jāatzīmē, ka norma ir paredzama tad, “kad tā dod zināmu aizsardzību pret patvaļīgu valsts varas iestāžu iejaukšanos. Kā arī likumā ir jāparedz minimālās procesuālās garantijas, kas ir samērojamas ar ietvertā principa nozīmīgumu”¹¹. Ņemot vērā iepriekšminēto, un to, ka saskaņā ar KPL regulējumu personai situācijā, kad tiek liegts iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem, ir pieejams tiesību aizsardzības mehānisms tā pārsūdzībai, ir atzīstams, ka likums ir pietiekami skaidri formulēts, un ir nodrošināta aizsardzība pret tā patvaļīgu piemērošanu.

Tādējādi secināms, ka pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

⁸ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr.2015-06-01 14.punktu.

⁹ Satversmes tiesas 2009.gada 4.februāra sprieduma lietā Nr.2008-12-01 10.1.punkts. Citēts pēc ECT 1979.gada 26.aprīļa sprieduma lietā “The Sunday Times v. The United Kingdom”, pieteikums Nr.6538/74, 49.punkta un ECT 1983.gada 25.marta sprieduma lietā “Silver and 14 others v. The United Kingdom”, pieteikumi Nr.5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75, 86.-88.punkta.

¹⁰ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015.gada 8.aprīļa sprieduma lietā Nr.2014-34-01 14.punktu.

¹¹ ECT 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā “Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju”, pieteikums Nr.71243/01, 97.punkts.

4. Ikviena tiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un pamatojumam, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojumam jābūt noteiktam svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad¹².

Kā jau iepriekš tika norādīts, tad “tas ir būtisks tiesību uz taisnīgu tiesu aspekts, ka kriminālprocesā, ieskaitot elementus, kas attiecas uz šādu procedūru, būtu jābūt nodrošinātai sacīkstei un, ka būtu jāpastāv procesuālajai vienlīdzībai starp apsūdzību un aizstāvību”¹³. Nedrīkstētu pastāvēt situācijai, ka viena no pusēm būtu nostādāma procesuāli izdevīgākā situācijā kā otra. Turklāt arī Konvencijas 6.panta 1.punkts pieprasa, ka “prokuratūras iestādēm ir jāatklāj aizstāvības pusei visi tās rīcībā esošie lietiskie pierādījumi, neatkarīgi, vai tie ir par vai pret apsūdzēto”¹⁴.

Neapšaubāmi apstrīdētā norma to kategoriski neaizliedz. Saskaņā ar apstrīdētās normas otro teikumu tā ir procesa virzītāja rīcības brīvība izlemt, vai šāda iepazīšanās ar lietas materiāliem ir pieļaujama. Jo kā ir atzīts arī ECT praksē, tiesības saņemt informāciju par lietā esošajiem pierādījumiem un ar tiem iepazīties nav absolūtas, un tās var tikt ierobežotas.

ECT vairākos savos spriedumos ir uzsvērusi, ka “jebkurā kriminālprocesā var būt konkurējošas intereses, piemēram, nacionālā drošība vai vajadzība aizsargāt lieciniekus attriebības riska dēļ, vai paturēt noslēpumā policijas noziegumu izmeklēšanas metodes, kuras ir jāvērtē, ņemot vērā apsūdzētā tiesības. Dažos gadījumos var būt nepieciešams neizpaust pierādījumus aizstāvībai, lai saglabātu citu personu pamattiesības vai lai aizsargātu svarīgas sabiedrības intereses”¹⁵.

Process par noziedzīgi iegūtu mantu pēc Saimes atbildes rakstā pieejamās statistikas visbiežāk tiek veikts izmeklēšanas stadijā, kad visaktīvāk tiek veiktas izmeklēšanas darbības un vākti visi lietā nepieciešamie pierādījumi. Tāpēc ir svarīgi, ka efektīvas izmeklēšanas un citu procesā iesaistīto personu tiesību aizsardzības nolūkos aizstāvības pusei var tikt liegta iespēja iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem. Pretējā gadījumā, ja šāds izvērtējums nepastāvētu, tiktu apdraudēts arī KPL 1.pantā ietvertais mērķis “noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē”.

Turklāt saskaņā ar KPL 627.panta otrās daļas 1.punktu “lēmumā (ar kuru uzsāk procesu par noziedzīgi iegūtu mantu – aut.piez.) procesa virzītājs norāda ziņas par faktiem, kas pamato mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgu izcelsmi, kā arī to, kādi materiāli no izmeklēšanā esošās krimināllietas par noziedzīgu nodarījumu tiek izdalīti lietā par noziedzīgi iegūtu mantu”. Tādējādi secināms, ka izdalot lietas materiālus no pamata procesa uz procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, lietas materiāli, uz kā pamata tiek lemts par mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu, var saturēt būtisku informāciju, kas ir nozīmīga pamata kriminālprocesa risināšanā. Turklāt arī saskaņā ar KPL noteikto regulējumu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, pamata kriminālprocesā ir ļauts iepazīties ar krimināllietas materiāliem tikai pēc pirmstiesas procesa pabeigšanas.

¹² Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015.gada 2.jūlija sprieduma lietā Nr.2015-01-01 15.punktu.

¹³ Sk., piemēram, ECT 2000.gada 16.februāra sprieduma lietā “Jasper v. The United Kingdom”, pieteikums Nr.27052/95, 51.punktu.

¹⁴ ECT 2012.gada 6.marta sprieduma lietā “Leas v. Estonia”, pieteikums Nr.59577/08, 77.punkts.

¹⁵ Sk., piemēram, 2000.gada 16.februāra sprieduma lietā “Fitt v. The United Kingdom”, pieteikums Nr.29777/96, 45.punktu, 2000.gada 16.februāra sprieduma lietā “Rowe and Davis v. The United Kingdom”, pieteikums Nr.28901/95, 61.punktu un 2012.gada 6.marta sprieduma lietā “Leas v. Estonia”, pieteikums Nr.59577/08, 78.punktu.

Tādējādi secināms, ka ierobežojumam pastāv Satversmes 116.pantā noteiktie leģitīmie mērķi - citu cilvēku tiesību un sabiedrības drošības aizsardzība.

5. Visbeidzot ir jānoskaidro, vai šāds pamattiesību ierobežojums atbilst samērīguma principam:

“pirmkārt, vai likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, t.i., vai ar apstrīdēto normu var sasniegt ierobežojuma leģitīmo mērķi; otrkārt, vai šāda rīcība ir nepieciešama, t.i., vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; treškārt, vai likumdevēja rīcība ir atbilstoša, t.i., vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

Ja tiek atzīts, ka tiesību normā noteiktais ierobežojums neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad ierobežojums neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesisks”¹⁶.

5.1. Saskaņā ar apstrīdētās normas regulējumu procesa virzītājs veic katras konkrētas situācijas izvērtējumu, lai izlemtu jautājumu par atļauju personai iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem. Ņemot vērā, ka tieši izmeklēšanas stadija ir visnozīmīgākā procesa stadija, kad krimināllietā tiek iegūti visi nepieciešamie pierādījumi, jo īpaši svarīgi ir nodrošināt tās ietvaros iegūtās informācijas slepenību, pretējā gadījumā tas var būtiski apdraudēt efektīvas izmeklēšanas norisi. Un tikai gadījumā, ja procesa virzītāja ieskatā šādas informācijas izpaušana nevar apdraudēt kriminālprocesa norisi, ir pieļaujama lietas materiālu uzrādīšana.

Līdz ar to likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai.

5.2. Mazāk ierobežojoši līdzekļi

“Ņemot vērā, ka tiesības uz taisnīgu tiesu pastāv demokrātiskā sabiedrībā, jebkuriem pasākumiem, kas ierobežo tiesības uz aizstāvību, ir jābūt stingri nepieciešamiem. Ja pastāv mazāk ierobežojošs līdzeklis, tad šis līdzeklis būtu jāpiemēro”¹⁷.

Attiecībā uz Pieteicējas pieteikumā norādītajiem aspektiem par to, ka leģitīmo mērķi var sasniegt ar personas pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, un, proti, paredzot, ka procesa virzītājam būtu jābrīdina personas par aizliegumu izpaust pirmstiesas kriminālprocesā iegūtās ziņas, kā arī atsaucoties uz to, ka jau pašlaik KPL un Krimināllikumā ir paredzēti vairāki mehānismi kā efektīvi nodrošināt leģitīmā mērķa sasniegšanu, tomēr tiesībsarga ieskatā tie nebūtu uzskatāmi par tikpat iedarbīgiem līdzekļiem attiecībā pret to, kāds jau pašlaik ir ietverts apstrīdētājā normā. Kā ir atzinusi Satversmes tiesa, tad “saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru leģitīmo mērķi var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē”¹⁸. Šādu procedurālu garantiju ieviešana nevarētu sasniegt leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē, jo tādējādi personām rastos iespēja iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem bez nekāda izvērtējuma par tā pieļaujamību, kas varētu novest pie

¹⁶ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr.2015-18-01 15.punktū.

¹⁷ ECT 1997.gada 23.aprīļa sprieduma lietā “Van Mechelen and others v. the Netherlands”, pieteikumi Nr.21363/93; 21364/93; 21427/93 un 22056/93, 58.punkts.

¹⁸ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr.2015-06-01 19.punktū.

kriminālprocesa prettiesiskas ietekmēšanas. Turklāt sankciju paredzēšanai par šādiem gadījumiem būtu tikai sekundāra nozīme attiecībā uz paša kriminālprocesa efektīvas izmeklēšanas nodrošināšanu.

5.3. Prokurora statuss

Vienlaikus jāatzīmē, ka var piekrist Pieteicējas pieteikumā norādītajam, ka procesa virzītājs kriminālprocesā ir uzskatāms par aizstāvības puses procesuālo oponentu, kas gadījumos, kad tiek lemts par KPL 628.pantā paredzēto subjektu tiesībām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem, var radīt šaubas par tā neitralitāti un objektivitāti.

Atsaucoties jau uz iepriekšminēto, tad vieni no svarīgākajiem kriminālprocesa principiem ir pušu līdztiesības princips, kas liedz kādu no procesuālajiem oponentiem nostādīt “augstākā” vai “izdevīgākā” situācijā par otru un sacīkstes princips, uz kā pamata pusei ir tiesības atspēkot otras puses izdarītos apsvērumus.

Nemot vērā to, ka kriminālvajāšanas stadijā tieši prokurors ir tā amatpersona, kura izlemj jautājumu par procesā iesaistīto personu tiesībām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem, un to, ka gan izmeklēšanas, gan kriminālvajāšanas stadijā tieši prokuratūras kompetencē ir izskatīt sūdzības par atteikumiem iepazīties ar šiem lietas materiāliem, tiesībsarga ieskatā, ir svarīgi noskaidrot prokurora vispārējo lomu cilvēktiesībām nozīmīgu jautājumu izskatīšanā kriminālprocesā, kā arī tā atbilstību Konvencijas 6.panta 1.punktā ietvertajam jēdzienam “tiesa”. Jo kā arī vairākkārtīgi ir norādījusi ECT, tad “tiesa nebūs taisnīga, ja vien grūtības, kuras tiesājamajam radīs viņa tiesību ierobežojumi, nebūs pietiekami līdzsvarotas procedūrās, kuras ir jāievēro tiesu iestādēm”¹⁹.

ECT, pievēršoties jautājumam par prokurora lomu un atbilstību tām prasībām, kas ir noteiktas Konvencijas 6.panta 1.punktā kā neatkarīga un objektīva “tiesu iestāde”, ir norādījusi, ka vārdam “tiesa” Konvencijas 6.panta 1.punkta izpratnē ir jāatbilst vairākām prasībām – neatkarībai, jo it īpaši no izpildvaras, objektivitātei, noteiktam darbības ilgumam dalībnieku amata pilnvaru termiņā un tiesas procesa garantijām – no kurām vairākas parādās Konvencijas 6.panta 1.punkta tekstā²⁰. Lai gan saskaņā ar Prokuratūras likuma 6. un 10.pantu un Latvijas prokuroru ētikas kodeksā noteiktajiem pamatprincipiem prokurors savā profesionālajā darbā ir atzīstams kā neatkarīgs, politiski neitrāls un objektīvs darba veicējs, tomēr to nevar uzskatīt kā neatkarīgu un objektīvu tiesu Konvencijas 6.panta 1.punkta izpratnē, jo tas pieprasa citas būtiskas īpašības – piemēram, tiesas procesa garantijas – kas šeit iztrūkst²¹. Procedūra prokuratūrā neatbilst tiesas procesa garantijām, jo, piemēram, “pieteikuma iesniedzējs nepiedalās pieteikuma

¹⁹ ECT 2009.gada 19.februāra sprieduma lietā “A. and others v. The United Kingdom”, pieteikums Nr.3455/05, 205.punkts. Citēts pēc ECT 1996.gada 26.marta sprieduma lietā “Doorson v. the Netherlands”, pieteikums Nr.20524/92, 70.punkta, 1997.gada 23.aprīļa sprieduma lietā “Van Mechelen and others v. the Netherlands”, pieteikumi Nr.21363/93; 21364/93; 21427/93; 22056/93, 58.punkta, 2000.gada 16.februāra sprieduma lietā “Jasper v. The United Kingdom”, pieteikums Nr.27052/95, 51.-53.punkta, 2002.gada 2.jūlija sprieduma lietā “S.N. v. Sweden”, pieteikums Nr.34209/96, 47.punkta un 2007.gada 7.jūnija sprieduma lietā “Botmeh and Alami v. The United Kingdom”, pieteikums Nr.15187/03, 37.punkta.

²⁰ ECT 2006.gada 15.jūnija sprieduma lietā “Zlinsat, spol. s r.o. v. Bulgaria”, pieteikums Nr.57785/00, 75.punkts.

²¹ ECT 2006.gada 15.jūnija sprieduma lietā “Zlinsat, spol. s r.o. v. Bulgaria”, pieteikums Nr.57785/00, 76.punkts. Citēts pēc ECT 1985.gada 23.oktobra sprieduma lietā “Bentham v. the Netherlands”, pieteikums Nr.8848/80, 43.punkta. Sk. arī ECT 1971.gada 18.jūnija sprieduma lietā “De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium”, pieteikumi Nr.2832/66; 2835/66; 2899/66, 78.punktu.

pārbaudes procesā; nenotiek publiska noklausīšanās; prokuroram parasti ir ievērojama rīcības brīvība procesa virzīšanā, turklāt prokurora neitralitāte var tikt apšaubīta²². Turklāt arī “lietā “Ternovskis pret Latviju” ECT konstatēja, ka personas pieteikuma izskatīšana prokuratūrā nebija atbilstoša taisnīgas tiesas procesa garantijām²³”.

ECT ieskatā fakts, ka prokuratūra papildus savām funkcijām darbojas arī kā sabiedrības interešu sargs, nevar tikt uzskatīts kā tāds, kas tai piešķir tiesas statusu vai neatkarīga un objektīva dalībnieka statusu²⁴. Turklāt arī apstākļi, ka sūdzība par atteikumu iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem ir adresējama amatā augstākam prokuroram, nevar tikt uzskatīts kā atbilstošs tiesas procesa garantijām, jo saskaņā ar Prokuratūras likuma 4.panta pirmo daļu “prokuratūra ir vienota, centralizēta triju līmeņu struktūrvienību sistēma, kuru vada ģenerālprokurors”²⁵.

Tādējādi prokuratūra nav pielīdzināma Konvencijas 6.panta 1.punktā ietvertajam jēdzienam “tiesa” un prokurors nevar sniegt objektīvu un neatkarīgu izvērtējumu attiecībā uz kriminālprocesā risināmiem jautājumiem, kuru rezultātā var tikt ierobežotas personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Līdz ar to, ierobežojot personu piekļuvi procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem, tās izvērtējums būtu jāveic tiesai, nevis prokuratūras amatpersonām.

5.4. Saskaņā ar KPL 40.pantu “izmeklēšanas tiesnesis ir tiesnesis, kuram rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājs uz noteiktu laiku likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā uzdevis kontrolēt cilvēktiesību ievērošanu kriminālprocesos”. Tādējādi tieši izmeklēšanas tiesnesis ir tas, kuram ir jārod saprātīgs līdzsvars starp cilvēktiesību aizsardzību un nepieciešamību sabiedrības drošības interesēs ierobežot kādas personas tiesības²⁶, tostarp arī veicot izvērtējumu par iespējamību personām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem.

Līdz ar to secināms, ka apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums neatbilst samērīguma principam, jo pastāv cits līdzeklis, kurš būtu tikpat iedarbīgs un kuru izvēloties, personas pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk.

Tādējādi apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92.panta pirmajam teikumam.

Ar cieņu
tiesībsargs

J. Jansons

²² Satversmes tiesas tiesnešu Sanitas Osipovas un Inetas Ziemeles atsevišķās domas lietā Nr.2015-19-01, 7.punkts.

²³ Satversmes tiesas tiesnešu Sanitas Osipovas un Inetas Ziemeles atsevišķās domas lietā Nr.2015-19-01, 7.punkts. Citēts pēc ECT 2014.gada 29.aprīļa sprieduma lietā “Ternovskis pret Latviju”, pieteikums Nr.33637/02, 72.punkta.

²⁴ ECT 2004.gada 30.marta sprieduma lietā “Merit v. Ukraine”, pieteikums Nr.66561/01, 63.punkts.

²⁵ Sk. arī ECT 2006.gada 15.jūnija sprieduma lietā “Zlinsat, spol. s r.o. v. Bulgaria”, pieteikums Nr.57785/00, 77.punktu.

²⁶ Satversmes tiesas 2014.gada 3.aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2013-11-01 16.3.punkts.